

TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HOÁ HÀ NỘI

KHOA VĂN HOÁ DU LỊCH

**KHAI THÁC GIÁ TRỊ CỦA DÂN CA QUAN HỌ
TẠO THƯƠNG HIỆU ĐIỂM ĐẾN CHO DU LỊCH
BẮC NINH**

KHOÁ LUẬN TỐT NGHIỆP

Giảng viên hướng dẫn : TS. DƯƠNG VĂN SÁU

Sinh viên thực hiện : ĐẶNG THỊ HỒNG HOA

Lớp : VHDL 17A

Niên khoá : 2009 - 2013

HÀ NỘI - 05/2013

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU	1
Chương 1: NHỮNG VẤN ĐỀ CƠ BẢN VỀ DU LỊCH VÀ SẢN PHẨM DU LỊCH	10
1.1. Một số khái niệm có liên quan	10
1.1.1. Du lịch là gì?.....	10
1.1.2. Sản phẩm du lịch là gì?	10
1.1.3.Thương hiệu điểm đến du lịch là gì?	11
1.2. Vai trò của một sản phẩm du lịch trong sự phát triển của du lịch ở một địa phương.....	12
1.2.1. Khai thác hiệu quả các tiềm năng, nguồn lực du lịch ở địa phương.....	12
1.2.2. Tạo công ăn việc làm và tăng nguồn thu cho cá nhân và tổ chức tham gia hoạt động du lịch	12
1.2.3. Xây dựng thương hiệu điểm đến cho du lịch địa phương.....	13
1.2.4. Tạo sự phát triển du lịch bền vững.....	14
1.3. Đặc điểm của sản phẩm du lịch	14
1.3.1. Sản phẩm du lịch là sản phẩm kinh tế - văn hóa	14
1.3.2. Những sản phẩm du lịch mang đặc trưng văn hóa vùng miền	15
1.3.3. Sản phẩm du lịch mang tính thời gian, thời điểm.....	16
1.3.4. Sản phẩm du lịch mang nặng dấu ấn cá nhân và tổ chức tham gia hoạt động du lịch	16
1.3.5. Sản phẩm du lịch được tiêu thụ một cách tự nguyện, tự giác	17
Tiêu kết chương 1	17
Chương 2: KHÁI QUÁT VỀ BẮC NINH VÀ DÂN CA QUAN HỌ BẮC NINH..	20
2.1. Khái quát chung về vùng văn hóa Kinh bắc	20
2.1.1. Vị trí địa lý và điều kiện tự nhiên của Bắc Ninh	20
2.1.2 Điều kiện kinh tế, văn hóa-xã hội tỉnh Bắc Ninh	26
2.2. Khái quát về dân ca quan họ Bắc Ninh	30
2.2.1. Tên gọi Quan họ.....	30
2.2.2. Nguồn gốc xuất xứ của quan họ	31
2.2.3. Không gian hình thành và phát triển của dân ca Quan họ Bắc Ninh	37
2.2.4.Các hình thức diễn xướng dân ca Quan họ Bắc Ninh.....	39
2.3.Những giá trị cơ bản của dân ca Quan họ Bắc Ninh	47
2.3.1.Đặc trưng của dân ca quan họ Bắc Ninh.....	47
2.3.2. Giá trị cơ bản của dân ca Quan họ.	58

Tiểu kết chương 2.....	61
Chương 3: THỰC TRẠNG VÀ ĐỊNH HƯỚNG, GIẢI PHÁP KHAI THÁC DÂN CA QUAN HỌ TẠO SẢN PHẨM ĐẶC THÙ CHO DU LỊCH BẮC NINH.....	65
3.1. Thực trạng hoạt động du lịch tại Bắc Ninh.....	65
3.1.1. Cơ sở vật chất, hạ tầng phục vụ du lịch	65
3.1.2. Nguồn nhân lực trong ngành du lịch.....	67
3.1.3. Khách du lịch.....	81
3.1.4. Doanh thu trong du lịch.....	82
3.2. Thực trạng về khai thác, phát triển Quan họ.....	83
3.2.1. Hiện trạng sinh hoạt Quan họ ở các làng xã Bắc Ninh ngày nay	83
3.2.2. Các hình thức khai thác giá trị của quan họ	93
3.2.3. Thực trạng công tác bảo tồn và phát triển của dân ca quan họ	95
3.2.4. Đánh giá tổng quan về việc khai thác giá trị dân ca Quan họ	97
3.3. Một số giải pháp nhằm khai thác giá trị dân ca Quan Họ trong hoạt động kinh doanh du lịch tạo thương hiệu điểm đến cho di lịch tỉnh Bắc Ninh.	98
3.3.1. Bảo tồn và phát huy giá trị dân ca quan họ tạo thương hiệu điểm đến cho du lịch tỉnh Bắc Ninh.	98
3.3.2. Xây dựng môi trường biểu diễn hợp lý.....	105
3.3.3. Khai thác chất liệu dân ca Quan Họ trong ca khúc hôm nay	107
3.3.4. Đưa dân ca quan họ vào chương trình du lịch.....	108
3.3.5. Đẩy mạnh công tác tuyên truyền, quảng bá cho dân ca quan họ tạo thương hiệu điểm đến cho du lịch Bắc Ninh.....	109
3.3.6. Một số giải pháp khác	111
3.4. Xây dựng một số chương trình du lịch đến miền quan họ.	116
3.4.1. Tour Đi du lịch nghe Quan họ	116
3.4.2. Tour hành trình tìm về cội nguồn quan họ	117
3.4.3. Tour du lịch “khám phá canh hát quan họ cổ”	118
3.4.4. Tour Hà Nội/ Bắc Ninh - Đền Đô - Đình Đình Bảng - Tranh Đông Hồ - Chùa Bút Tháp - Hà Nội/ Bắc Ninh: 1 ngày.	119
Tiểu kết chương 3.....	120
KẾT LUẬN.....	122
TÀI LIỆU THAM KHẢO	124
PHỤ LỤC.....	125

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Nước ta có một nền văn hiến lâu đời. Trải qua ngót nghìn năm đô hộ của phong kiến phương Bắc. Gần một trăm năm là thuộc địa của thực dân Pháp nhưng dân tộc Việt Nam vẫn tồn tại và phát triển, không chỉ ở góc độ là một quốc gia độc lập, tự chủ mà còn được biểu hiện trong bản sắc văn hóa dân tộc.

Bản sắc văn hóa dân tộc ta chứa đựng trong những giá trị vật thể và phi vật thể. Trong kho tàng di sản văn hóa phi vật thể của dân tộc ta, dân ca là một trong những di sản vô cùng quý báu.

Với xu hướng hội nhập quốc tế hiện nay, Đảng và Nhà nước ta chủ trương mở rộng quan hệ về mọi mặt với tất cả các nước trên thế giới. Giao lưu văn hóa với các nước trong khu vực cũng như các nước trên thế giới để tiếp thu học hỏi cái hay, cái đẹp của các nền văn hóa là cần thiết. Tuy nhiên điểm quan trọng là phải bảo tồn, phát huy được bản sắc văn hóa tốt đẹp của dân tộc, bởi lẽ cây có vững gốc thì cành lá mới xanh tốt, xum xuê. Giao lưu văn hóa sẽ đồng thời có hai biểu hiện là tích cực và tiêu cực. Biểu hiện tiêu cực cực kì nguy hại, nó sẽ phá vỡ văn hóa truyền thống của các quốc gia, các dân tộc. Dân tộc Việt Nam nói chung, người Việt nói riêng có những di sản văn hóa vật thể và phi vật thể phong phú, đa dạng. Chỉ với những bản dân ca hiện đã được công bố, do các nhà nghiên cứu văn hóa dân gian, các nhà nghiên cứu âm nhạc dân gian, các nhạc sĩ... sưu tầm mấy chục năm gần đây chúng ta đã thấy choáng ngợp trước kho tàng di sản văn hóa phi vật thể vô cùng quý giá này. Trong âm nhạc dân gian Việt Nam thì người Việt vùng trung du và châu thổ sông Hồng có một vị trí đặc biệt quan trọng không những ở khối lượng đồ sộ các bài bản, làn điệu mà còn các giá trị nghệ thuật. Ở các làng quan họ,

nghệ nhân hát giỏi thuộc nhiều bài bản, làn điệu chỉ còn một số người. Thanh niên, nam nữ là đối tượng chính của hát quan họ thế nhưng ngày nay họ ít quan tâm đến sinh hoạt ca hát này như các thế hệ trước kia. Các nghệ nhân hát giỏi thuộc nhiều bài bản, làn điệu cổ về quan họ và đã từng tham gia các sinh hoạt ca hát này từ năm 1945 tuổi đều trên dưới 80. Những thế hệ nối tiếp các nghệ nhân trước năm 1945 và đặc biệt là tầng lớp trẻ hát quan họ ít người thuộc và hát được các bài bản, làn điệu cổ. Nguy cơ mất hẳn sinh hoạt văn hóa quan họ cổ truyền là điều khó tránh khỏi.

Ngày 30/9/2009 đã đánh một dấu mốc quan trọng - Quan họ Bắc Ninh đã được thế giới công nhận là di sản văn hóa phi vật thể đại diện nhân loại. Chính vì thế việc bảo tồn và phát triển quan họ là vấn đề vô cùng quan trọng. Nghiên cứu và xây dựng dân ca quan họ Bắc Ninh tạo thương hiệu điểm đến cho du lịch Bắc Ninh là vấn đề đặt ra không chỉ thế hệ chúng ta mà còn cả cho thế hệ mai sau. Quan họ là một trong những làn điệu dân ca đặc trưng và cũng chính là thương hiệu khi nhắc tới Việt Nam của bạn bè quốc tế.

2. Mục đích nghiên cứu

Dân tộc Việt Nam nói chung người Việt Nam nói riêng có những di sản văn hóa vật thể và phi vật thể phong phú, đa dạng.

Chỉ với những bài dân ca hiện đã được công bố do các nhà nghiên cứu văn hóa dân gian, các nhà nghiên cứu âm nhạc dân gian, các thạc sĩ... sưu tập mấy chục năm gần đây chúng ta đã thấy choáng ngợp trước kho tàng di sản văn hóa phi vật thể vô cùng quý giá này.

Trong âm nhạc dân gian Việt Nam thì dân ca người Việt vùng trung du và đồng bằng châu thổ có một vị trí đặc biệt quan trọng, không những ở khối lượng đồ sộ các bài bản, làn điệu mà còn ở giá trị nghệ thuật.

Làng quê trung du và đồng bằng châu thổ sông hồng nay có nhiều thay đổi, cuộc sống hiện đại với nhiều phương tiện và tiện nghi. Văn minh công

nghiệp đã lấn lướt cảnh đồng quê yên ả, thơ mộng. Mặt tích cực của văn minh công nghiệp với đời sống của nhân dân ta nói chung, của nhân dân các làng có tục hát quan họ nói riêng là rất rõ. Nhưng tiếc thay, còn đâu những đêm trăng thanh, gió mát, làng quê ngập tràn ánh trăng vàng, tĩnh lặng, trên trời cao vì vu tiếng sáo diều, dưới mặt đất trước cửa đình hay trước những sườn đồi, hoặc những mái nhà tranh chỉ có tiếng hát khi thì thành kính trang nghiêm, lúc thì ngọt ngào, đầm thắm của những liền anh liền chị.

Chúng ta không thể bắt cũng không thể gò ép bản thân chúng ta sống và quay lại thời kì đó. Điều đó là không thể đối với một tiến trình phát triển. Thế nhưng làm sao để có thể bảo tồn, giữ gìn nguyên vẹn “ Dân ca quan họ” giữa nhịp sống gấp gáp này mới là vấn đề cần lưu tâm.

Mục đích nghiên cứu của đề tài là khai thác các giá trị quan họ để tạo thương hiệu điểm đến cho du lịch Bắc Ninh nói riêng và cho dân tộc Việt Nam nói chung. Muốn quan họ sẽ là cái tên không chỉ trong nước mà còn vang rộng khắp thế giới bởi giá trị cao đẹp của nó. Để quan họ trở thành một điểm đến hấp dẫn cho du khách khi nhắc đến Bắc Ninh cũng như nhắc đến đất nước, con người Việt Nam.

3. Đối tượng, phạm vi nghiên cứu

**** Đối tượng***

- Đề tài đi sâu vào nghiên cứu các giá trị của dân ca quan họ trong đó bao gồm tên gọi, nguồn gốc xuất xứ, không gian hình thành hát triển quan họ, các hình thức diễn xướng của quan họ. Hoạt động biểu diễn Quan họ và sinh hoạt văn hóa quan họ tại các làng quan họ.

**** Phạm vi nghiên cứu đề tài***

- Tập trung vào nghiên cứu quan họ trên địa bàn hai tỉnh Bắc Ninh và Bắc Giang; Đây chính là quê hương của quan họ. Tuy nhiên, hướng nghiên cứu tập trung vào địa bàn tỉnh Bắc Ninh nhiều hơn.

4. Nguồn tài liệu và phương pháp nghiên cứu

*** Nguồn tài liệu**

- Các sách, báo, tạp chí, những tập dân ca quan họ đã xuất bản

1. *Tìm hiểu Dân ca Quan Họ* của Trần Linh Quý – Hồng Thao

2. “*Dân ca Quan Họ Bắc Ninh*” của Nguyễn Văn phú - Lê Hữu Phước, NXB Văn hóa - Viện Văn Học 1962)

3. Nhiều tác giả, *Không gian văn hóa Quan Họ Bắc Ninh – Bảo tồn và phát huy*, Viện Văn Hóa Thông Tin- Sở Văn Hóa Thông tin Bắc Ninh, Hà Nội 2006, 868 trang.

4. Tương đồng và khác biệt giữa hát xoan, hát gheo Phú Thọ và Quan họ Bắc Ninh : Luận án Tiến sĩ Văn Hóa Học – Phạm Trọng Toàn (2007)

5. Từ ngữ - Điển tích quan họ - Lâm Minh Đức (NXB: VHNT, 2011)

6. Quan họ - Nguồn gốc và quá trình phát triển – Đặng Văn Lung, Phạm Hồng Thao, Trần Linh Quý. (NXB: KHXH, 1798)

- Trên internet

1. Bách khoa toàn thư mở Wikipedia, *Quan họ*, trang này được sửa đổi lần cuối lúc 08:27, ngày 29 tháng 5 năm 2011

2. <http://www.bacninh.gov.vn>; Cổng giao tiếp điện tử Bắc Ninh

- Tư liệu điền dã do em ghi chép được.

- Bài viết đã tham khảo bài viết cho tạp chí Xưa Nay 10.7.2011 của TS. Dương Văn Sáu.

*** Phương pháp nghiên cứu:**

Các phương pháp chủ yếu được sử dụng trong bài viết là:

- Phương pháp thu thập, sử lý tài liệu

- Phương pháp khảo sát thực tế và phỏng vấn

6. Ý nghĩa khoa học và thực tiễn

Đề tài *có ý nghĩa khoa học* như sau:

- Bước đầu giải thích tên gọi, nguồn gốc hình thành và phát triển của dân ca quan họ.

- Nêu rõ những đặc trưng của dân ca quan họ

- Phân tích các giá trị và các hình thức diễn xướng dân gian của dân ca quan họ.

Tính thực tiễn:

Đề tài góp phần làm rõ thêm giá trị văn hóa của dân ca quan họ từ đó góp phần nâng cao nhận thức của nhân dân về giá trị của quan họ từ đó có thể tạo thương hiệu điểm đến cho du lịch Bắc Ninh.

7. Bố cục đề tài

Ngoài phần mở đầu và kết luận đề tài nghiên cứu gồm 3 chương:

Chương 1: Những vấn đề cơ bản về du lịch và sản phẩm du lịch.

Chương 2: Khái quát về Bắc Ninh và dân ca Quan họ Bắc Ninh

Chương 3: Thực trạng và định hướng, giải pháp khai thác dân ca Quan họ tạo sản phẩm đặc thù cho du lịch Bắc Ninh.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Các sách, báo, tạp chí, những tập dân ca quan họ đã xuất bản

1. Trần Linh Quý – Hồng Thao, *Tìm hiểu Dân ca Quan Họ*, NXB...

2. Nguyễn Văn Phú - Lê Hữu Phước, *Dân ca Quan Họ Bắc Ninh*, NXB Văn hóa - Viện Văn Học, H. 1962.

3. Nhiều tác giả, *Không gian văn hóa Quan Họ Bắc Ninh – Bảo tồn và phát huy*, Viện Văn Hóa Thông Tin - Sở Văn Hóa Thông tin Bắc Ninh, Hà Nội 2006, 868 trang.

4. Bách khoa toàn thư mở Wikipedia, *Quan họ*, trang này được sửa đổi lần cuối lúc 08:27, ngày 29 tháng 5 năm 2011

5. <http://www.bacninh.gov.vn>; Cổng giao tiếp điện tử Bắc Ninh

6. Bài viết đã tham khảo bài viết cho tạp chí Xưa Nay 10.7.2011 của TS. Dương Văn Sáu.